

МАТЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ ПРОЦЕСІВ ПОДРІБНЕННЯ ЗЕРНОВИХ КОРМІВ І ЇХ АНАЛІЗ

Нанка О.В., к.т.н., доцент

(Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. Петра Василенка)

Виконано аналіз найбільш поширених математичних моделей подрібнення твердих речовин та встановлена їх придатність при інтенсифікації процесів подрібнення зернових кормів

Постановка проблеми. Подрібнення - найпоширеніша і найважливіша операція в технологічному процесі підготовки кормів до згодовування сільськогосподарським тваринам і, обумовлена фізіологією їх годування. В результаті подрібнення кормів утворюється безліч частинок з великою загальною питомою площею поверхні, що сприяє прискоренню травлення і підвищенню засвоюваності поживних речовин.

Особливе значення в раціонах годівлі тварин займають зернові корми, які володіють високим вмістом поживних речовин і хорошими смаковими якостями. Враховуючі, що зерно містить 27 найменувань мінеральних речовин, то стане ясно, чому воно має важливе значення в кормовому раціоні тварин. Проте зернові корми можуть бути малоефективними, якщо їх згодовувати в не подрібненому вигляді, а також при наявності пилоподібної фракції (менше 0,25 мм) в подрібненому кормі. Краще всього згодовувати зернові корми тваринам з розмірами частинок, які відповідають гранулометричному складу фізіології того або іншого виду тварин [1].

Аналіз останніх досліджень. Процес подрібнення зернових кормів відзначається енергоємністю і в залежності від виду комбикормів і технологічного оснащення підприємства, витрати електроенергії на подрібнення зернової сировини складають 40 - 70% від загальних витрат на технологічні цілі [2]. В зв'язку з цим, питання вивчення і удосконалення процесу подрібнення зернових кормів надто актуальне.

Мета роботи. Аналіз математичних моделей подрібнення зернових кормів і визначення їх придатності для моделювання процесу подрібнення зерна з ціллю інтенсифікації процесів подрібнення.

Результати досліджень. Із практики математичного моделювання процесів подрібнення відомі два напрямки їх вирішення. Перший побудований на описанні процесу в локальному об'ємі на основі методів механіки гетерогенних середовищ і отриманні в явному вигляді виразів для рушійних сил подрібнення частинок дисперсних фаз в багатофазному потоці і на цій основі розкриття механізму подрібнення, тобто аналітичне моделювання [3]. Це дозволяє в явному вигляді отримати науково-обґрунтовані вирази ймовірності

руйнування частинок. Однак складність даного підходу міститься в великій кількості ідентифікаційних параметрів в кожному конкретному випадку.

Другий напрямок побудований на складанні математичних моделей процесу подрібнення з урахуванням закономірностей, які мають місце в усьому робочому просторі подрібнювача, без врахування внутрішньої будови механізму подрібнення. В статистичних моделях [4] процес подрібнення зображується в вигляді вираженої поліномом залежності цільової функції від ряду факторів. В других випадках використовується математичний апарат випадкових марківських процесів «народження» і «гибелі» частинок подрібнювального продукту [5]. При використанні даної методики маємо достатньо прості залежності, параметри яких характеризують конкретний апарат для подрібнення. Заслужують також уваги матричні моделі [6], в яких припускається, що частинки всіх класів крупності руйнуються з визначеною вірогідністю, при цьому продукти руйнування можуть попадати або в початковий, або в любий менший клас крупності. Для цього складаються рівняння, які містять матричне уявлення функцій первинного гранулометричного складу, руйнування, відбору і класифікації для кожного класу крупності матеріалу.

В рамках другого напряму до моделювання процесу подрібнення були запропоновані ряд типових моделей структури потоку матеріалу в пристроях для подрібнення [7-12]: модель ідеального витиснення, модель ідеального змішування, дифузійна і чашечкова моделі.

Модель ідеального витиснення передбачає наступні припущення:

- всі частинки матеріалу рухаються через подрібнювач прямолінійно, незалежно від складних реальних траєкторій руху;
- властивості частинок, які знаходяться в подрібнювачі в один і той же час, однакові, але відрізняються від властивостей частинок, які знаходяться в ньому в який то другий час.

До такого потоку можна застосувати термін «поршневий», так як в поперечному перерізі зони подрібнення має місце плоский профіль швидкостей частинок матеріалу, тобто частинки, які мають різні властивості і не зміщуються відносно один одного. При цьому час знаходження всіх частинок в подрібнювачі однакове:

$$\tau = \frac{V}{Q}, \quad (1)$$

де V - об'єм зони подрібнення;

Q - Об'ємна швидкість потоку матеріалу який подрібнюється.

Таке ідеалізоване представлення реального потоку матеріалу дає можливість виразити швидкість зміни його властивостей простим рівнянням:

$$\frac{dC}{d\tau} = -u \frac{dC}{dz}, \quad (2)$$

де C - параметр який досліджується;

u - лінійна швидкість потоку матеріалу;

z - координата довжини.

Модель ідеального змішування передбачає припущення, що у всіх точках об'єму робочої камери подрібнювача властивості частинок однакові і рівні їх значенням на виході із подрібнювача. Це обумовлено тим, що в більшості випадків структура потоку матеріалу який подрібнюється не може бути апроксимована ідеалізованими моделями. Якою б не була причина, внутрішнє відхилення проявляється в тому, що час знаходження частинок потоку в подрібнювачі неоднаковий і відрізняється від середнього часу, який визначається рівнянням (1). В незалежності від механізму виникнення структурної неоднорідності потоку будь яке відхилення від ідеального витиснення умовно називають змішуванням. Математичне описання моделі ідеального змішування має вигляд

$$\frac{dC}{d\tau} = \frac{Q}{V}(C_{\text{вх}} - \tilde{N}_{\text{вх}}), \quad (3)$$

де Q – параметр процесу.

Дифузійна модель описується виразом формально відповідним закону молекулярної дифузії Фіка. По аналогії з коефіцієнтом молекулярної дифузії законі Фіка степінь продовжного перемішування в дифузійній моделі характеризується коефіцієнтом зворотного перемішування D_L . Стосовно до процесів подрібнення цей коефіцієнт визначає міру зміщення частинок різної дисперсності відносно одна одної в осьовому напрямку. Дифузійна модель описується наступним рівнянням:

$$\frac{dC}{d\tau} = -u \frac{dC}{dz} + D_L \frac{d^2C}{dz^2}, \quad (4)$$

В дифузійній моделі, як і в моделі ідеального витиснення, профілі швидкостей частинок подрібнювального матеріалу в поперечному перетині робочої камери рахуються однаковими. В реальних умовах роботи подрібнювача існують окремі області, в яких поведінка частинок матеріалу значно відрізняється від поведінки потоку в цілому. Найбільш характерними в цьому розумінні є так звані застійні області, в яких час перебування матеріалу в декілька разів перевищує середній час перебування потоку в подрібнювачі.

Коефіцієнт прокольного перемішування є єдиним параметром дифузійної моделі, який ураховує вплив різних факторів, які визивають структурну нерівномірність потоку. Однак він не дозволяє в повній мірі відобразити вклад цих факторів в загальну картину поведінки реального потоку. Включення в рівняння моделі додаткових членів з метою більш вірогідного відображення реальної структури потоку в подрібнювачі значно ускладнює математичне описання процесу подрібнення, що в свою чергу значно ускладнює практичне використання самої моделі.

Чашечкова модель дозволяє, окрім прокольного перемішування ураховувати і другі особливості руху потоку подрібнювального матеріалу. Згідно цієї моделі, подрібнювач представляється в вигляді послідовно з'єднаних чашечок. Якщо об'єм кожної чашечки однаковий, тоді модель описується системою рівнянь виду

$$\frac{1}{n} \cdot \frac{dC_i}{d\tau} = \frac{Q}{V} \cdot (C_{i-1} - C_i), \quad (5)$$

де n – число чашечок, яке характеризує степінь нерівномірності розподілення частинок потоку по часу перебування в подрібнювачі. Тому, чашечкова модель не може в повній мірі відобразити складні явища, якими характеризується рух матеріалу в подрібнювачі.

Один із основних показників, в відповідності з яким здійснюється вибір і проектування технологічних апаратів, зв'язаних з процесом подрібнення є час, який потрібний для того, щоб подрібнення речовини відбувалося в повній мірі. Залежності характеристики готового продукту від часового фактора, а саме від добутку константи швидкості подрібнення на час подрібнення, дають рішення диференціальних рівнянь раніше приведених моделей:

- для моделі ідеального витиснення

$$C_{вих} = C_{ex} \frac{1}{1 + kt}; \quad (6)$$

- для моделі ідеального змішування

$$C_{вих} = C_{ex} e^{-kt}; \quad (7)$$

- для дифузійної моделі

$$C_{вих} = C_{ex} \frac{4\alpha}{(1 + \alpha)^2 \exp\left[-\frac{Pe}{2}(1 - \alpha)\right] - (1 - \alpha)^2 \exp\left[-\frac{Pe}{2}(1 + \alpha)\right]}; \quad (8)$$

- для чашечкової модель

$$C_{вих} = C_{ex} \frac{1}{(1 + kt)^n}. \quad (9)$$

Приведені рівняння дозволяють по початковій характеристиці подрібнювального матеріалу визначити характеристику на виході із подрібнювача після подрібнення. Однак, такі моделі не враховують неоднорідність потоку подрібненого матеріалу і не здатні прогнозувати його дисперсність, не відображають процес взаємодії подрібнюваних матеріалів з робочими органами в результаті їх механічної дії, а також позбавлені можливості вивчення питань енергетичних залежностей процесу подрібнення. Математичне моделювання процесів подрібнення методами статистичної теорії, що спирається на фундаментальні принципи статистичної механіки і теорії випадкових марківських процесів не дозволяють також встановити повний функціональний зв'язок між конструктивними параметрами механічного пристрою для подрібнення, технологічними режимами його роботи, механіко-технологічними властивостями подрібнювального матеріалу і якісно-кількісними показниками процесу подрібнення.

Основною причиною, яка заважає виконувати аналітичне моделювання є те, що в більшості випадків по своїй фізичній сутності процес подрібнення дисперсних матеріалів має випадковий характер. Наприклад, при подрібненні

зернових кормів в молоткових дробарках процес подрібнення відбувається за рахунок удару, в результаті чого неможливо спрогнозувати розміри частинок, які при цьому створюються, а також аналітично описати взаємодію робочих органів подрібнювача з зерновим матеріалом. Окрім того процес подрібнення є складний механічний процес - «система», що складається з окремих технологічних операцій, кожна із яких є окремим об'єктом дослідження, власне: подача матеріалу в зону подрібнення, процесу подрібнення і видалення матеріалу із зони подрібнення. Розглядаючи систему як в цілому так і окремими її складовими - підсистемами, з'являється можливість удосконалення кожної підсистеми окремо і в тому числі конструкції всієї машини.

Методологічне обґрунтування досліджень, як наслідок системного аналізу, дасть можливість розробити структуру, логічні взаємозв'язки, методики, форми і основні принципи побудови ієрархічної цілісності технологічного об'єкту.

Висновки. В результаті аналізу найбільш відомих математичних моделей процесів подрібнення встановлено, що їх застосування залежить в першу чергу від досконалості конструкцій подрібнювачів, а інтенсифікацію їх технологічних процесів необхідно виконувати з позицій системного аналізу та методологічного обґрунтування досліджень.

Список використаних літературних джерел

1. Хохрин, С.Н. Корма и кормление животных [Текст] / С.Н. Хохрин. - М.: Лань, 2002. - 512 с.
2. Вараксин, А.В. Исследование процесса измельчения концентрированных кормов [Текст]: автореф. дис. ... канд. техн. наук / А.В. Вараксин. - Благовещенск, 2005. - 24 с.
3. Кафаров, В.В. Системный анализ процессов химической технологии. Процессы измельчения и смешения сыпучих материалов [Текст] / В.В. Кафаров, И.Н. Дорохов, С.Ю. Арутюнов. - М.: Наука, 1985. - 440 с.
4. Герасименко, В.Б. Технические основы создания машин [Текст] учеб. пособие / В.Б. Герасименко. - Белгород: изд-во "БелГТАСМ", 1998. - 70 с.
5. Баруча-Рид, А.Т. Элементы теории марковских процессов и их приложения [Текст] / А.Т. Баруча-Рид. - М.: Наука, 1969. - 225 с.
6. Линч, А. Цикл дробления и измельчения: моделирование, оптимизация, проектирование [Текст] / А. Линч. - М.: Недра, 1981. - 456 с.
7. Вердиян, М.А. Анализ технологических схем измельчения [Текст] / М.А. Вердиян, В.В. Кафаров, В.Л. Петров // Цемент. - 1975. - №4. - С.15 - 17.
8. Вердиян, М.А. Математическое моделирование помольных агрегатов [Текст] / М.А. Вердиян, В.В. Кафаров // Цемент. - 1976. - №12. - С. 13 - 14.
9. Кафаров, В.В. Анализ и синтез химико-технологических систем [Текст]: учебник / В.В. Кафаров, В.П. Мешалкин - М.: Химия, 1991. - 432 с.
10. Кафаров, В.В. Математические модели структуры потока материала в мельницах [Текст] / В.В. Кафаров, М.А. Вердиян // Цемент. - 1977. - №5. - С. 9 - 11; - №6. - С. 12 - 13.

11. Кафаров, В.В. Определение оптимального числа и соотношения длин камер трубных мельниц [Текст] / В.В. Кафаров, М.А. Вердиян // Цемент. - 1975. - №8. - С. 9 - 11.

12. Кафаров, В.В. Основы кибернетического подхода к изучению процессов измельчения цементных материалов [Текст] / В.В. Кафаров, М.А. Вердиян // Цемент. - 1976. - №4. - С. 4 - 5.

Аннотация

Математические модели процессов измельчения зерновых кормов и их анализ

Нанка А.В.

Выполнен анализ наиболее распространенных математических моделей измельчения твердых веществ и установлена их пригодность при интенсификации процессов измельчения зерновых кормов

Abstract

Mathematical models of processes of corn forages and their analysis

A.Nanka

The analysis of the most widespread mathematical models of grinding down of hard matters is executed and their fitness is set during intensification of processes of grinding down corn forages